

Úřední kontroly EZ z pohledu reziduí pesticidů

- Přednáška pro Bioakademii v Lednici na Moravě dne 11. září 2014
- Jako součást semináře: „*Nepovolené látky v ekologické produkci a rizika kontaminace*“
- Autoři přednášky:
Ing. Jiří URBAN
Ing. Martin PRUDIL, Ph.D.
- ÚKZÚZ Brno
Oddělení ekologického zemědělství

Legislativa – I. část

- Nařízení Rady (ES) č. 834/2007 o ekologické produkci a označování ekologických produktů a o zrušení nařízení (EHS) č. 2092/91.
- Nařízení Komise (ES) č. 889/2008, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení Rady (ES) č. 834/2007 o ekologické produkci a označování ekologických produktů, pokud jde o ekologickou produkci, označování a kontrolu, ve znění pozdějších předpisů.
- Prováděcí nařízení Komise (ES) č. 392/2013, kterým se mění nařízení (ES) č. 889/2008, pokud jde o kontrolní systém pro ekologickou produkci
- Zákon č. 242/200 Sb. o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů.
-

Legislativa – II. část

- Nařízení EP a Rady (ES) č. 882/2004 o úředních kontrolách krmiv a potravin.
- Vyhláška č. 415/2009 Sb. o stanovení požadavků na odběr vzorků a způsobu zveřejnění metod laboratorního zkoušení produktů ke krmení.
- Nařízení EP a Rady č. 396/2005 (ES) o maximálních limitech reziduí pesticidů v potravinách a krmivech rostlinného a živočišného původu a na jejich povrchu.
- Směrnice Komise 2002/63/ES, kterou se stanoví metody Společenství pro odběr vzorků určených k úřední kontrole reziduí pesticidů v produktech rostlinného a živočišného původu a na jejich povrchu a kterou se zrušuje směrnice 79/700/EHS.
-

Činnost ÚKZÚZ v oblasti kontrol ekologického zemědělství (EZ)

- Provádění úředních kontrol ekologického zemědělství, přičemž součástí těchto kontrol může být i odběr vzorků
- Kontrolní činnost EZ ÚKZÚZ provádí na základě pověření ministerstva zemědělství, jakožto příslušného orgánu pro tuto oblast
- Předmětem kontrol ÚKZÚZ je oblast ekologické prvovýroby (ekologičtí farmáři, vinohradníci, sadaři)
- ÚKZÚZ neprovádí kontroly výrobců, zpracovatelů ani prodejců biopotravin a není oprávněn odebírat vzorky biopotravin (oblast nespadá do kompetence ÚKZÚZ)

Předmět kontroly

Úřední kontrola EZ prováděná ÚKZÚZ je velmi komplexní a zahrnuje následující oblasti:

- vedení dokumentace
- kontrolu rostlinné produkce (stav pozemků, hnojiva, přípravky na ochranu rostlin, skladovací zařízení)
- kontrolu živočišné produkce (krmiva, welfare zvířat, ustajovací prostory)
- kontrolu identifikace a označování produktů ekologického původu

Organizace kontrol ekologického zemědělství v ČR

- Příslušný orgán – Ministerstvo zemědělství – vede správní řízení a vykonává supervize
- Kontrolní orgán – ÚKZÚZ – úřední kontrola cca 250 - 280 subjektů ekologické prvovýroby ročně
- Privátní kontrolní subjekty (KEZ o.p.s., Biokont CZ, s.r.o., ABCert AG, Bureau Veritas Czech Republic, spol. s r.o.) – každoročně kontrolují všechny subjekty v EZ a vydávají certifikáty na bioprodukci

Používání přípravků na ochranu rostlin (POR)

Nařízení Komise (ES) č. 889/2008, článek 5

Ochrana před škůdci, chorobami a plevely a jejich potírání a hubení

1. Pokud rostliny nemohou být náležitě chráněny před škůdci a chorobami opatřeními podle čl. 12 odst. 1 písm. a), b), c) a g) a v souladu s čl. 12 písm. h) nařízení (ES) č. 834/2007, lze v ekologické produkci používat pouze produkty uvedené v příloze II tohoto nařízení. Hospodářské subjekty si musejí uschovat osvědčení o nutnosti použít takový produkt.

Požadavek na oddělení pozemků

Zákon č. 242/2000 Sb., § 10

Omezení působení škodlivých vlivů na ekologicky obhospodařované pozemky

Tam, kde sousedí ekologicky obhospodařované pozemky s pozemky, které nejsou obhospodařovány ekologickým způsobem, musí ekologický podnikatel učinit vhodná opatření, kterými sníží riziko škodlivých vlivů na jím ekologicky obhospodařované pozemky, a to na nejnižší možnou míru; takovými opatřeními jsou zejména výsadba živých plotů, větrolamů, pásů zeleně, izolačních travnatých pásů nebo zřizování cest.

Požadavek na eliminaci kontaminace a bezpečnostní opatření

Nařízení Komise (ES) č. 889/2008, článek 63

Kontrolní opatření a závazek hospodářského subjektu

1. Při prvním provádění kontrolních opatření musí hospodářský subjekt vypracovat a následně uchovat:

c) bezpečnostní opatření, která by měla být přijata, aby bylo sníženo riziko kontaminace nepovolenými produkty nebo látkami, a opatření týkající se čištění, která by měla být prováděna ve skladovacích zařízeních a v průběhu celého produkčního řetězce hospodářského subjektu;

ÚKZÚZ – odběr vzorků při kontrolách EZ

- Odběr vzorků při kontrolách EZ je nedílnou součástí ověřování, zda jsou dodržována pravidla ekologické produkce
- 1.1. 2014 došlo ke sloučení ÚKZÚZ a SRS → v kompetenci ÚKZÚZ je kontrola používání přípravků na ochranu rostlin obecně
- ÚKZÚZ při kontrolách ekologické prvovýroby každoročně odebírá 40 – 60 vzorků
- Vzorky analyzovány na rezidua pesticidů a GMO

Druhy odebíraných vzorků

- Skladované obiloviny (krmiva) → rezidua pesticidů (insekticidy), případně GMO
- Polní produkce - rostlinný materiál → rezidua pesticidů (herbicidy)
- Polní produkce – půda → rezidua pesticidů (herbicidy)
- Vinná réva – rostlinný materiál (listy, hrozny) → rezidua pesticidů (fungicidy)

Důvody pro odběr vzorků

- Plánovaně na základě provedené rizikové analýzy – důležité je stanovení vhodného termínu odběru vzorků
- Na základě podnětu ze strany příslušného orgánu, jiného státního dozorového orgánu (SZPI, SVS, ČIŽP), privátní kontrolní organizace nebo třetích osob
- Na základě podezřelých okolností v průběhu kontroly

Podezřelé okolnosti

- Herbicidy
 - změny na rostlinách (změna barvy listů, jejich kroucení a žloutnutí, usychání rostlin plevelů)
 - stopy postřiku na rostlinách či půdě
 - pozemek zcela bez plevelů, v záznamech o pracích na pozemku není uvedeno plečkování
- Fungicidy
 - stopy postřiku na rostlinách či půdě
 - v případě osiv změněná barva
- Insekticidy
 - stopy postřiku na rostlinách či půdě
 - nálezy uhynulých škůdců či jiného hmyzu (včely)
 - zápach po chemikálii (sklady)

Výběr podniků ke kontrole spojené s odběrem vzorků, určení termínu kontrol

- Podniky jsou vybírány na základě rizikové analýzy, která zohledňuje následující rizikové faktory:
 - hospodaření v režimu souběžné produkce (riziko kontaminace látkami nepovolenými v ekologické produkci)
 - hospodaření na orné půdě (riziko použití látek k ochraně rostlin nepovolených v ekologické produkci – herbicidy)
 - ekologičtí vinohradníci (riziko použití látek k ochraně rostlin nepovolených v ekologické produkci – fungicidy)
- Kontroly směřovány do období zvýšeného tlaku chorob a škůdců

Způsob odběru a hodnocení vzorků

- Vzorky odebírány podle interního metodického pokynu ÚKZÚZ, který je v souladu s metodickým pokynem MZe č. 3/2013 (Specifická pravidla pro odběr analýzu a následné vyhodnocení vzorků z ekologického zemědělství)
- Výsledky analýz vzorků jsou vyhodnoceny podle výše uvedeného metodického pokynu ministerstva

Pomocné nástroje pro interpretaci hodnot získaných analýzou vzorků

Pozitivní kontrola

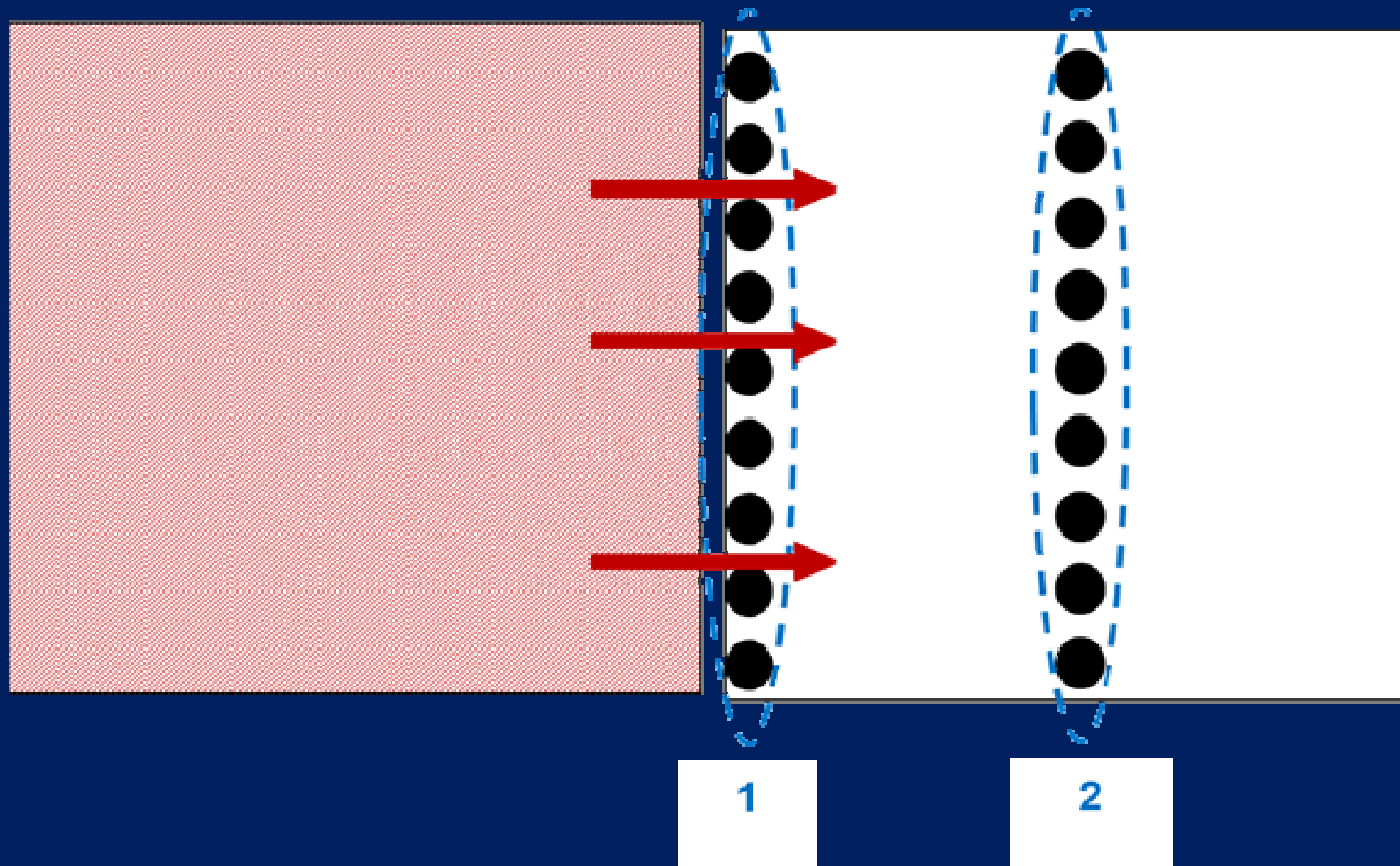
- Výsledky analýzy vzorků z konvenčně ošetřovaného vinohradu a pozemků s kulturou orná půda v rámci ZS ÚKZÚZ
- Vzorky z konvenčního vinohradu odebírány v pravidelných intervalech během vegetace (sledování rychlosti odbourávání účinných látek)

Pomocné nástroje pro vyhodnocení hodnot získaných analýzou vzorků

Srovnávací vzorek

- Vzorek rostlinného materiálu odebraného z krajního řádku ekologického vinohradu, resp. okraje pole, který bez řádného oddělení přímo sousedí s konvenčním pozemkem
- Získané výsledky slouží k posouzení možnosti přestřiku ze sousedních konvenčně ošetřovaných pozemků

Odběr vzorků na pozemku s použitím srovnávacího vzorku

Postup při zjištění nevyhovujícího vzorku

- Výsledky vzorků vyhodnocené dle metodického pokynu ministerstva č. 3/2013 jako nevyhovující, jsou spolu s důkazním materiálem (protokol o odběru vzorků, protokol o kontrole, protokol o zkouškách, fotodokumentace atd.) předány ministerstvu zemědělství, které je jako příslušný orgán pro EZ oprávněno zahájit a vést správní řízení

Praktické příklady porušení pravidel ekologické produkce – případ I

- Při kontrole ekologického vinaře zjištěna v odebraných hroznech rezidua účinné látky s fungicidním účinkem, nepovolené v EZ
- Zjištěné hodnoty řádově odpovídaly hodnotám zjištěným v konvenčně ošetřovaném vinohradu
- Hodnoty zjištěné ve srovnávacím (krajním) vzorku se blížily hodnotám zjištěným ve středu vinohradu
- Na základě výše uvedených skutečností byl případ hodnocen jako použití nepovoleného přípravku na ochranu rostlin a případ byl předán ministerstvu jako podnět pro správní řízení

Porušení z pohledu ekologické legislativy – případ I

Zákon č. 242/2000 Sb., § 33a

Správní delikty právnických osob a podnikajících fyzických osob

(1) Právnická nebo podnikající fyzická osoba jako osoba podnikající v ekologickém zemědělství se dopustí správního deliktu tím, že

l) použije při pěstování rostlin, chovu zvířat a při ekologické produkci potravin produkty a látky v rozporu s přímo použitelnými předpisy Evropské unie upravujícími ekologickou produkci a označování ekologických produktů

Praktické příklady porušení pravidel ekologické produkce – případ II

- Kontrola u ekologického vinaře hospodařícího v režimu souběžné produkce
- V listech odebraných na ekologické vinici nedostatečně oddělené od konvenční vinice téhož vinaře zjištěna rezidua více účinných látek s fungicidním účinkem, nepovolených v EZ
- Hodnoty zjištěné ve srovnávacím (krajním) vzorku se blížily hodnotám zjišťovaným v konvenčně ošetřovaném vinohradu (pozitivní kontrola)

Praktické příklady porušení pravidel ekologické produkce – případ II

- Ve srovnávacím vzorku zjištěna rezidua více nepovolených účinných látek než ve vzorku ze středu vinohradu
- Hodnoty zjištěné ve srovnávacím (krajním) vzorku byly významně vyšší oproti hodnotám zjištěným ve středu vinohradu
- Příklad hodnocen jako přestřík ze sousední konvenční vinice, patřící kontrolovanému vinaři
- Na základě výše uvedených skutečností byl vzorek hodnocen jako nevyhovující a případ předán ministerstvu jako podnět pro správní řízení

Porušení z pohledu ekologické legislativy – případ II

Zákon č. 242/2000 Sb., § 33a

Správní delikty právnických osob a podnikajících fyzických osob

(1) Právnická nebo podnikající fyzická osoba jako osoba podnikající v ekologickém zemědělství se dopustí správního deliktu tím, že

m) v rozporu s přímo použitelným předpisem Evropské unie upravujícím ekologickou produkci a označování ekologických produktů nerozdělí zřetelně zemědělský podnik na ekofarmu a ostatní provozní jednotky nebo neudrží pozemky, zvířata a produkty určené ke konvenční produkci odděleně od pozemků, zvířat a produktů využívaných pro ekologickou produkci

Praktické příklady porušení pravidel ekologické produkce – případ III

- Kontrola u ekologického zemědělce hospodářícího na orné půdě provedena na podnět kontrolní a certifikační organizace
- Analýzou vzorku skladovaného obilí potvrzeno zjištění kontrolní organizace, a to nález reziduí dvou nepovolených účinných látek s insekticidním účinkem (skladištní pesticidy)
- Vzhledem k tomu, že zjištěné hodnoty přesahovaly hladinu 0,01 mg/kg, byl vzorek hodnocen z pohledu EZ jako nevyhovující a případ byl kontrolní organizací předán ministerstvu, které rozhodne o dalším postupu

Závěry z úředních kontrol EZ spojených s odběrem vzorků

Ekologičtí vinaři

- Ve vzorcích listů ve srovnání se vzorky hroznů zjišťovány vyšší a častější nálezy reziduí účinných látek nepovolených v ekologické produkci
- Problémem je nedostatečné oddělení konvenčních a ekologických vinohradů → kontaminace z okolních konvenčních ploch
- Přímá aplikace přípravků na ochranu rostlin na ekologických vinicích je zjišťována jen zřídka

Závěry z úředních kontrol EZ spojených s odběrem vzorků

Ekologičtí zemědělci na orné půdě

- Rostlinný materiál a půda – ve vzorcích jen ojediněle stanovena rezidua pesticidů, a to v nepatrných hladinách, svědčících spíše o přenosu z okolních konvenčních ploch
- Skladované obilí – v několika případech zjištěna rezidua skladištních pesticidů s insekticidním účinkem, příčinou nejčastěji ošetření skladů proti škůdcům, resp. stará kontaminace (nejasná minulost skladovacích prostor)

Kontrola procesu je v ekologickém zemědělství nejméně stejně důležitá jako kontrola výsledného produktu!

Děkujeme za pozornost